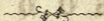

Vdova in vdovec.

Vesela igra v enem dejanji.

Svobodno poslovenil

Dr. Janez Bleiweis.

Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

V LJUBLJANI.

Natisnola Rozalija Eger.

1870.

O s o b e :

~~~~~

Pavlina, grajščakinja, vdova.

Milka, njena prijateljica.

Baron Samo, vdovec.

Živko, mlad plemič.

~~~~~

Igra se vrši v gradu vdovinem.

V LJUBLJANI

Natisnjen v tiskarni "Slovenski" v Ljubljani

1878.

PRVI PRIZOR.

(Soba vsa črno prevlečena. **Pavlina** in **Milka** sedite. Spredej na desni stoji kanapé s podnožjem; na njem sedi vdova v črni žalovalni obleki in bere; velik črn zavoj pokriva njen obraz; ker pa bere, je obraz nekoliko odkrila. Miza s knjigami stoji zraven nje. Na nasprotni strani knjig stoji voščen kip njenega rajnega soproga na črnem prtu. — Dva stola. — Pred vdovo visi svetilnica, ktera, kakor v cerkvi, v rdeči steklenini visi na sreberni verižici. Na isti strani, samo eno kouliso bolj zadej, je okno, pred katerim Milka srajco véze. Milka položi vézno iglico na stran, pogleda zdaj vdovo, zdaj podobo, zdaj črne stene, ter kaže, kako jej je dolg čas. Ko malo pokašlja, da bi vdovo zdramila iz čitanja, pa vse to nič ne pomaga, véze nevoljna naprej.)

Pavlina (bere v knjigi s povzdignjenim glasom).

Al' mrzle zemlje brez srcá

Ne omečí potók solzá —

Zemlja je, kakor morjé,

Kar pride v njo, nazaj ne sme!

(Zdihne in knjigo na stran položi.)

Milka (zase). Hvala Bogu, da je vendar enkrat iz rok djala dolgočasno knjigo.

Pavlina. Oh! Še brati se mi ne ljubi; vsako berilo opominja me na rajnega mojega Miroslava, da so mi oči zmirom polne solzá.

Milka. Si jih pa obriši, ljuba moja!

Pavlina. Kaj pomaga — ker (zdihajoča) zopet druge pridejo.

Milka. Si jih pa zopet obriši! Nazadnje jih bo vendarle konec.

Pavlina (zdiha joča). Kadar bom v grobu počivala!

Milka. Saj te res družega ne čaka, če bodeš zmirom taka. Za božji čas! Kdor te je poznal poprej, a te zdaj vidi, ne bi mislil, da si ti tista vesela Pavlina, ki si nekdej bila.

Pavlina. Ali si morem pomagati, ker vse, vse moje veselje je zakopano v črno zemljo.

Milka (resnobno). Človek premore vse, če le hoče! Ti pa nočeš nič družega, nego le zmirom muhe loviti!

Pavlina (zdiha joča). Oh! da bi le mogla!

Milka (zavrnivši jo). Da bi le mogla! — Da bi le mogla?! — Kikes kokes! Zakaj pa si včasih bila tako živa, tako vesela, da ti je ni bilo para?

Pavlina. Takrat, draga moja, bil je v srcu mojem še prostor za veselje! (Žalostno.) Ali zdaj! zdaj! —

Milka. Pavlina! kar je preveč, je preveč! Žensko srce, katero nekdej za več živih možkih ni pretesno bilo, bi zdaj le za enega samega prostor imelo — in še ta je mrtev!! Haha! Ne bodi tako smešna!

Pavlina. Nikar me ne žali, Milka!

Milka. Ti si si enkrat v glavo vbila, da hočeš žensko srce popolnoma zatajiti, zato vganjaš te burke. Bomo že videli, kam bode to peljalo!

Bog mi moje grehe odpusti! — Že večkrat sem si mislila, da svojega živega moža nikdar nisi tako strastno ljubila, kakor zdaj tega — voščene ga! (Kaže na voščeno podobo.)

Pavlina. Ti se šališ z mojo žalostjo, Milka! ker nikdar nisi ljubila!

Milka. Ali sem ljubila ali ne, to jaz najbolje vém — in pa (šaljivo) morebiti še kdo drug; — ali to pa tudi vém, kar je preveč, je preveč!

Pavlina (vstane in gre proti Milki). Jaz že vem, kaj da hočeš. Da bi ta samotni grad zapustila in se v mesto podala, kjer je norosti dovolj, ki človeku glavo mešajo, srcé pa prazno puščajo! Kdor za mrtvimi žaluje, on naj ne išče tolažbe v popačenih mestih.

Milka (tudi vstane). Pavlina! Da, da, v mesto se preselimo; zapusti ta samotni kraj, kjer so le čuki in topirji naši bližnji sosedje. Zapusti to hišo, ktera je črna in temna, da je človeka strah v njej. Vsakemu pametnemu človeku se mora tvoj jok in stok že smešen zdeti.

Pavlina (razžaljena). Smešen?!

Milka. Da, da — naravnost rečem — smešen, zares smešen! Namesti da bi kaj kratkočasnega brala, „Brenceljna“ ali kaj tacega, bereš zmirom le take knjige, v katerih na vsaki strani stoji — memento mori! Namesti da bi si kakšno veselo pesmico zapela pri glasoviru, si izbiraš le take, ktere pogrebci pojó, — da! Namesti poštene sveče

mora le temna lešerba goreti, ker — kakor praviš — se njena luč bolje vjema s tužnim tvojim srcem! — Ne, ne, kar je preveč, je preveč! Temu mora enkrat konec biti!

Pavlina (stopi med Milkinim govorom počasi k podobi). Oh, moj Miroslav!

Milka. Tvoj Miroslav je bil — no, kar je res, je res, — prav ljubeznjiv človek, — znabiti da je bil tudi prav dober, zvest mož, čeravno je včasih tudi mene objel; — — vendar, ali se tudi ti hočeš v grob položiti zato, ker on v grobu leži?

Pavlina (prijazno k Milki). Milka, jaz te ljubim kot sestro svojo, — ali vse tvoje besede so zastonj; jaz nikdar, nikdar več ne bom vesela! Vsa moja sreča bila je le pri njem!

Milka. Saj te pa tudi ne bodem več pregovarjala in te raje zapustila; — zame kratko malo ni ta črni grad.

Pavlina (s povzdignjenim glasom). Puščava se spremeni v rajski kraj, da je le óni pri nas, kogar ljubimo.

Milka. Dobro! Dobro, ljuba moja! Ali (živahno) óni, kogar ljubimo, mora biti živ; mora imeti očí, ktere nas milo pogledavajo; mora imeti roke, ktere nas prijazno objemajo — on mora imeti — ali kaj bi citirala celi slovár, ki ga je spisala ljubezen — — na kratko rečeno: on mora biti iz krvi in mesa, a ne kakor tam-le ta — iz voska!

Pavlina (milo-prijazno). Iz vsega vidim, da si še vedno stara noričica! (Blisk in grom od zunaj.)

Milka. Jaz živim, ti pa le misliš živeti. To je razloček med nama. (Dvorni zvonec pozvoni.) Kaj pa je to? Kdo neki zvoni? Kdo pač pride v takem grdem vremenu? (Pogleda skozi okno in smejaje reče:) Hahaha! Živko je. Kaj pa zdaj tega norčavega človeka k nama prinese?

Pavlina. Idi, idi mu naproti, in odpravi ga, da naji ne nadleguje! Jaz ga nočem tukaj!

Milka. I! Zakaj neki ne! Naj pride, nam bode vsaj kaj novega povedal. (Hiti k oknu in kliče:) Gospod Živko! Le sem gori! — po velikih stopnicah; pa pazite, da ne padete, pri nas je temno kakor v peklju.

Pavlina. Za božjo voljo! Ali si ob pamet, da ga še kličeš?

Milka (še zmiraj čez okno). Le varite, da vas sultan ne sreča; naš sultan je hud; tujcem rad hlače pomeri.

Pavlina (nevoljna). Da vendar tega neumnega človeka gori kličeš!

Milka. Veseli ljudje, če tudi malo prismuknjeni, so mi ljubši nego čmerni modrijani!

Pavlina. Če ga že po vsej sili hočeš, pelji ga v drugo sobo; mene pusti samo!

Milka. Če tudi ti greš v drugo sobo, dobro! Meni je povsod ljubše, kakor v tem brlogu. Pa zakaj se ga tako braniš?

Pavlina. Saj veš, da tu sem ne sme noben tuj človek.

Milka. E kaj se tako braniš? Bog vé, čemu je to dobro! Morebiti nama ima kaj posebnega povedati. (Živko potrka na vrata.) Ali ti nisem rekla? (Kliče :) Le noter!

DRUGI PRIZOR.

Živko (s čepico in dolgimi škornjami, z bičkom v roci).

Pavlina. Milka.

Živko (ves osupnen ostane pri vratih). Pomozi Bog! Kam sem naletel?

Pavlina (se obrne od njega).

Milka. Kaj tako srpo gledate okoli sebe? Gospod Živko! če ste prišli v gostje k moji prijateljici, morate že vedeti, da ne more drugače biti.

Živko (še zmirom nekako osupnen). Tako? Ne zamerite! To prvokrat slišim. Pa naj bo! Da sem le pod streho; zunaj gre dež, kakor da bi iz škafa lilo, in bliska se, kakor da bi se bil pekel odprl!

Milka. To mora res kaj posebnega biti, da v takem vremenu k nam pridete.

Živko. Saj je res kaj posebnega. Moj stric me v eno mer naganjajo, naj vendar enkrat gospo baronico pohodim.

Pavlina (ga nevoljno pogleda).

Milka. Pohodite?! Kaj neki vam je žalega storila, da jo hočete pohoditi?

Živko (smejaje se). Se pa le zopet vidi, da v naše gradove dobra slovanska beseda ni še potišla. Da me tedaj gospa baronica in tudi vi gospodična napak ne razumete, naj pa rečem, da so mi stric veleli, naj vas obiščem. In da bo enkrat mir z mojim stricem, sem danes popoldne pri lepem vremenu ukazal nasedljati svojega vranca, in prijatla svojega naprosil, naj me spremi; medpotoma pa naji je vjelo to vreme. Stric so sicer vedeli, da so si gospa vdova baronica prepovedovali vse milovanje; ali mislili so, da se je že davno preletela prva ploha solzá, in da vdovice, če je bil prvi zakon srečen, rade poskusijo to srečo še drugi pot. Zato so mi djali stric: Živko, ne odlašaj predolgo! Poskusi svojo srečo. Gospa vdova je bogata — so stric djali — ti pa si korenjak, da ti jih je malo para; — tvoj gradič in pa njen grad sta blizo skupaj — so stric djali; išče te sreča, najdel jo boš, ako nisi zaspan! — Živko! Ti si deželni poslanec, zastopnik velicega posestva — so tudi stric djali — to te dela imenitnega; poskusi parlamentarično zgovornost pri gospé baronici; vsaj tu pokažeš, da znaš govoriti.

Milka (smejaje se). Ali je nisem zadela? Hahaha! (Predstavlja Živkoto Pavlini. — Živko se jej med tem priklanja.) Plemeniti gospod Živko, veliki posestnik

pa mali grajščak, deželni poslanec — — morebiti kdaj tudi še ud gosposke zbornice, — ki je veliko po svetu hodil — (zase) pa malo nazaj prinesel — (glasno) in si misli kmalu soprogico poiskati. (K Živkotu.) Ali ni tako?

Živko. Vse tako, do pičice! Kaj še nisem povedel tega, da se mislim ženiti?

Pavlina (hoče sobo zapustiti).

Milka (jo vrne, prigovorjaje jej).

Živko. Kaj res še nisem povedal, da se mislim ženiti? A lejte no! Da sem to čisto pozabil, — pa če je človek, kakor jaz, v sto misli zakopan, kmalu pozabi, kar je prvo. (Si vzame stol in se vsede.) O! Se že tudi smete vsesti. Prosim, da se vsedete; kdo bo dandanes veliko ceremonij delal. Če mislite gospa vdova, da bi bil za vas, kakor so moj stric djali, morava to reč prav ob kratkem dognati, brez veliko besedi. Tu je moja roka (podajaje jej roko) — moje srce imate že dolgo, — recite: da! in v 3 tednih je poroka. Če ne bi hoteli, da naji poročajo gospod fajmošter očitno v cerkvi, saj se zdaj, ko ni treba, da bi človek kako vero imel, lahko poročiva pri županu našem.

Pavlina (nevoljna zase). Nesramen človek! — (Glasno.) Gospod! Da bi vam ne manjkalo najbolj potrebnega (kazaje na glavo), ne bili bi prišli sem — in ne govorili bi kaj tacega!

Živko. Ne zamerite mi, gospa baronica, da govorim odkritosrčno. Stric so mi djali, da pri

ženstvu korajža velja, in da zlasti z vdovami se mora brez ovinkov govoriti. Verjemite mi, da vso svojo srečo iščem pri vas, in če bote vi mene tako radi imeli, kakor jaz vas, živela bodeva kakor dva golobčeka.

Pavlina. Gospod! Dosti mi je predrznosti vaše! To povejte svojemu stricu! (Proti Milki.) Ti pa Milka, če ti je kaj mar za prijaznost mojo, oprosti me tega gospoda gosta in pelji ga drugam!

Milka (vljudno). No, no! Kako si danes huda!

Živko. Dobra je ta! — Pa saj sem stricu koj rekel, da ne bode nič s to vdovo. (K Pavlini:) Gospa baronica! Vaša odkritosrčnost mi je jako všeč. Če vas ne dobim, poiščem si jaz lahko drugo ženo; ali jako žal bi mi vendar bilo za vas, da pri taki lepoti, taki mladosti bi vdova ostali. Jaz vam vém za ženina, kateri, kakor vas zdaj poznam, bi bil za vas kakor nalašč. Kakor vi, je tudi on, moj prijatelj Samo. Tudi on je vdovec, in tudi on ne dela ves dan družega, nego da vedno zdihuje in žaluje po svoji rajnki ženi.

Pavlina (priklonivši se, in kakor da bi hotla kazati proti vratam, da naj jo zapusti). Z Bogom! Gospod!

Živko (vzemši čepico in biček). Že razumem, razumem gospa! (Proti Milki:) Milka! Vaša prijateljica res ne dela prav nič ceremonij. Prav tako. To mi je pa res žal, da nisem svojega prijatla gori pripeljal, ki me je le-sèm spremil. (Se zopet vsede.)

On bi bil kakor nalašč za to vdovo. Stric so mi djali, če z nama dvema ne bode nič, prodajo svoj gradič koj baronu Samotu, ki ga že davno kupuje. Tudi on je ves navezan na take samotne kraje. (Barona patetično oponašaje.) Tički, ki v teh puščavah čivkajo — bode rekel — le po njegovi rajnici žalujejo, — studenček pod gradom milo šumlja le od žalosti po Josipini njegovi, — celó oblaki na nebu solnce zakrivajo le zato, da ne vidijo ljudje, kako se tudi solnce joka po rajnici njegovi!

Pavlina (med govorom Živkotovim kaže vidljivo sočutje do neznanega jej barona).

Živko (nadaljuje). Kaj ne, Milka (kazaje na Pavlino), da je še dokaj tacih ljudi na svetu, ktere luna trka?

Milka. Se ve da, gospod Živko! To morate vi najbolje vedeti!

Živko. O jaz poznam svet od zunaj in znotraj — jaz pa poznam (zabavljivo) tudi ženstvo! Kače ste vse! (Vstane.) Pa brez zamere! Z Bogom! Sluga ponižni!

Pavlina (se mrzlo prikloni).

Milka (globoko se priklanja). Z Bogom! gospod Živko! Z Bogom!

Živko (priklanja se ravno tako — odide poječ arijo iz opere „Zampa“ II. akt št. 6.)

TRETJI PRIZOR.

Milka. Pavlina.

Milka. No, ljuba moja! Zdaj pa že vem, da ne boš drugači; če ti ta ni mogel tvoje odljudnosti iz glave izbiti, je vse drugo zastonj.

Pavlina. Lepo te prosim, jenjaj vendar enkrat s temi norostmi! Vse to ti nič ne pomaga. In naj pride najlepši, najljubeznivejši mož, moje srce vedno le ostane pri njem, ki v grobu počiva.

Milka. O, ljuba moja! lep obraz ni vselej nevaren. Me ženske se zaljubimo večkrat v ktereга, če tudi ni lep, — da je le — pravi!

Pavlina. Kaj hočeš s tem reči?

Milka. No, kaj neki družega, kakor to, da, kadar pride pravi, se mu ne ubrani nobena ženska, bodi si mlada ali stara. Tako skušnje učé!

Pavlina. Kako slabo ti vendar misliš o nas ženskah! Moje misli so vse drugačne. (Dvorni zvon zopet zazvoni.) Kaj pa je zopet?

— Milka (vesela k oknu hiti). Že cel mesec dni ni bilo pri nas toliko gostov kakor danes. Kdo neki je? (Gleda skozi okno.) Z vrtnarjem govori — gori gre.

Pavlina. Po nobeni ceni semkaj ne! To ti povem, Milka! Še noben možki ni bil v tej sobi, in zdaj bi bil v pol ure že drugi — —

Milka (od okna gredé). Zdi se mi, da vtegne biti to tisti žalostni vdovec, o katerem je Živko govoril, da ga je le-sèm spremil. Morebiti mu je šaljivi Živko rekel, da hočeš ž njim govoriti.

Pavlina. Vsega tega si ti kriva! (Gre radovedna čez okno pogledat.) Res je podoba možka.

Milka. In, kolikor sem jaz mogla razložiti, podoba jako interesantna! (Odhajaje.) Bog te obvari, Pavlina!

Pavlina. Milka, ne; zdaj ne! Za Božjo voljo! Tukaj ostani! (Potegne čez obraz črni pajčolan.)

Milka. Neznanega gosta se vendar spodobi sprejeti, in ga peljati v bolj prijazno sobo, kakor je ta božji grob!

Pavlina. Ostani! Žalostnega človeka, kakor ga nama je Živko popisal, veseli tudi tako stanovališče.

Milka. Pa si ravno popred rekla, da v to sobo ne sme noben možki! Kaj si zdaj na enkrat družih misli?

Pavlina. To je res; ali kjer je že bil eden, naj še drugi bode. (Tujec trka na vrata.)

Milka. Na! Tulè ga imaš zdaj! Že trka! — To bode nova komedija.

Pavlina (kliče). Noter! Le noter! (Brzo potegne pajčolan z obraza.)

ČETRTI PRIZOR.

Baron Samo (ves v črni obleki s črnimi rokovicami). **Prejšnji.**

Baron (priklanjaje se). Oprostite me, blaga gospa, da se predrznem, vam neznan in brez dovoljenja, pokloniti se. Ali vrtnar, ki mi je duri odprl, mi je rekel, da ste me, milostiva gospa, že videli pri oknu, in če ne smem gori, da se mi bode to že povedalo.

Milka. Stari Jernej govori kakor mu ravno na misel pride. (vrlo vljudno.) S kom imave čast, če smem vprašati?

Baron (ves vpaden). Jaz sem baron Samo — oni človek, o katerem ste že slišali, da je najnesrečnejši človek na celem svetu. (Kakor da bi si hotel solze brisati s črno rutico.)

Milka. In kakor smo tudi slišali, morebiti prihodnji sosed moje prijateljice Pavline, (patetično) najbolj nesrečne vdove na celem svetu. Gospod Živko nam je že vse to povedal.

Baron. In ravno isti Živko je tudi meni toliko zanimivega, toliko ljubeznjivega od vas povedal, da se nisem mogel zdržati, da ne bi osobno poznal one gospe, ktere je žalovanje po svojem soprogu največe veselje na svetu, kakor je meni po moji Josipini. Ž njo bilo mi je pokopano vse moje veselje, ves moj up, vsa moja ljubezen! (Si briše solze.)

Pavlina (ponavlja, vzdihnivši, njegove poslednje besede). Vse moje veselje, ves moj up, vsa moja ljubezen! Ravno tako, kakor jaz! (Se zgrudi počasi na kanapé in pritisne rutico na obraz, potem miloglasno.) Vsedite se, baron!

Baron (se vsede, zdihne, ter briše oči). Oh!

Milka. A — to je vesela družbica!

Baron (okoli se oziraje). Kako prijetno je vaše stanovanje! Kako primerno je tužnemu mojemu srcu vse, kar tukaj vidim!

Milka. Jaz pa sem že do grla sita tega stoka in joka. Zdihujta, kolikor vama drago; jaz grem. Z Bogom! (Odide. — Proti občinstvu.) Dva norca! Sreča, da je naša nornišnica premajhna.

PETI PRIZOR.

Baron. Pavlina.

Baron (vstane, ter se bliža kanapeju, kjer vdova sedi). Kakor vidim, baronica, ni vaši prijateljci po volji, da sem prišel semkaj. Da bi vam nadležen bil, milostiva gospa, raji vas zapustim.

Pavlina. Nikar jej ne zamerite. Ona me ljubi kakor sama sebe, in me hoče po sili veselo imeti; hudo jej tedaj dé, ako me kdo še bolj topí v žalost, ter mi ponavlja stare rane mojega srca,

ki bode, dokler živim, koprnelo po mojem rajnem Miroslavu.

Baron. Prav taki, milostiva gospa! so tudi občutki moji po moji Josipini, po kateri bodem žaloval, dokler mi srce v prsih bije.

Pavlina (pogledaje podobo rajncega soproga). Večno, večno tvoja Pavlina!

Baron. Ah! ko bi bili vi mojo Josipino poznali, gotovo bi se ne čudili, da sem jej prisegel zvestobo do smrti. Karkoli more žena na duši in na telesu lepega in ljubeznjivega imeti, vse, vse to imela je o n a, kakor nobena druga. Njen obraz, tako mil, da nikdar nisem videl enacega; — njene oči take, kakor da bi nebesa sama odprla, kadar me je pogledala, — njeni zlati lasje taki, da so jej bile ženske celega mesta zavidljive, — njene nožice take, da jih noben slikar lepše slikati ne more, — njena roka, ah! bela kakor snežek beli, in čez vse to njena beseda, tako sladka, kakor da bi rožice sadila, kadar je govorila — (čedalje živahneje) in njen bistri um, njeno žlahno srce, njena iskrena ljubezen do naroda našega slovenskega — o! tisočkrat in tisočkrat sem si mislil: na svetu ni srečnejšega človeka od mene!

Pavlina (kaže med govorom s tanko nježnostjo žensko samoljubnost; ko baron govori o nogi rajnce, dne svojo nogo na podnožje in malo vzdigne krilo, da se vidi njena noga, — ko govori o roki, sleče črne rokavice, — sčasoma potegne pajčolan z obraza in po baronovem

govoru šeptá:) O kako je ta nož oster! Kako vrè v mojem srcu! (Pogleda na podobo.) Kakor da bi slišala mojega Miroslava. (Potegne pajčolan prav nazaj.)

Baron. Nikdar ne bom videl več tako millega obraza, — toliko ljubezen v nobenem očesu! (Zagleda Pavlinin odkriti obraz, postane nekako osupnen in počasi reče:) — V malokterem očesu — — hotel sem reči (jecljá) da! zares le v malokterem — —

Pavlina (kazaje se nesumno). No, baron, kako da vam je beseda zastala? Kako da ste omolknili?

Baron (popolnoma zmešan). Milostiva gospa! jaz — ne vem — —

Pavlina. Baron! ne mislite, da ste me razžalili. Jaz nisem kakor one Evine hčerke, ki mislijo, da ni lepših od njih na svetu. Vaša beseda o hvali vaše Josipine je tako živa, tako goreča, da dobro spoznam, da se jaz njej nikdar primerjati ne smem.

Baron. Gospa! Oprostite me.

Pavlina. Nikar se ne izgovorjajte, baron! ako me načete žaliti. Ako bi bil moj Miroslav še živ, vi bi bili s popisom ljubeznjive svoje Josipine obudili v meni goreče želje, da bi jaz njej bila enaka, ter bi tako svojega Miroslava popolnoma osrečila. Zdaj pa moram obžalovati, vidé, koliko lepih lastnosti mi še manjka, da bi njega bila popolnoma vredna.

Baron (zase). Kako je ponižna! (Glasno:) Oj!

kako izvrsten mož je moral pač to biti, da je bil vreden vaše ljubezni!

Pavlina. Oh! ko bi ga bili vi poznali, kako ljubeznjiv je bil! (Zdihovaje.) Da mi ga je vzela nemila smrt!

Baron (se jej s stolom bliža). Tolažite si, milostiva gospa! nezmerno svojo žalost! Pomislite, da prav taka nesreča je zadela tudi mene. Ali nisem, kakor vi, tudi jaz zgubil, kar mi je bilo najljubše na svetu?

Pavlina. Ali me more potolažiti to?

Baron. Vem, vem, milostiva gospa, da to je slaba tolažba. A vendar je to edina tolažba, da se razodene ranjeno srce takemu, ki ga popolnoma razume. Najina nesreča je enaka. Jaz hočem biti vaš sosed. (Se zopet bolj bliža.) Bog mi je dal nekoliko premoženja; kupil bom grad od strica Živkovega, da bivam blizo vas. Kaj ne, da mi ne bode hudi zarad tega?

Pavlina (pomikaje se na kanapeju proti strani, kjer stoji baronov stol).

Baron. Kakor je vaša hiša črna, tako bode tudi moja, in kakor je vam vaš Miroslav, tako bode meni moja Josipina vedno pred očmi. (Se pomakne do kanapeja.) Tako bova zmirom le v žalosti iskala veselja, in ga morebiti tudi našla.

Pavlina (se polagoma na kanapeju nazaj pomakne, da prostor naredi). Znabiti, da tako lože prestaneva bridke ure svojega življenja.

Baron. In vedno zvesta ostaneva svojim obljubam do rajnih najinih!

Pavlina. In drug družega bodeva opominjala priseg svojih. (Naredi še več prostora.)

Baron (se brzo vsede k njej na kanapé). Najina zvestoba do rajncih bode kakor trdna skala, da je nikakoršna skušnjava ne omaje.

Pavlina (jokaje se). Najina žalost kakor najine solzé — (Pade, jokaje, s svojim obrazom na njegove prsi.)

Baron (jo srčno objame). Kakor najine solzé!

Pavlina (se zavé, ter osupnena vstane). Moj Bog! kaj sem storila! Kam vendar more žalost vdovo zapeljati! (Gre popolnoma mrzla k oknu.) Še zmirom gre dež in se bliska.

Baron (stopi tudi k oknu). Kakor se vidi, se ne bode več zvedrilo. Vrtnarjevi fantiči pa se igrajo po dvorišču, meni nič tebi nič, pa so že vsi mokri. O srečna nedolžnost! Imate tudi vi, ljubeznjiva gospa, ako smem vprašati, kaj take nedolžne družinice?

Pavlina. Baron! Kako pridete vi v veliki svoji žalosti na tako vprašanje?

Baron. Spomnili so me tega oni vrtnarjevi dečki na dvorišču.

Pavlina. Zares prečudna zveza človeških misli!

Baron. Kdor cvetlic nima rad in otrók, on ni dober človek; to je že star pregovor, in jaz, jaz sem dober človek, — verujte mi, baronica!

Pavlina. Ah! moje cvetlice — vsahnele so!

Baron. Kar nemila zima vzame, prinese zopet prijazna pomlad. Nikar ne obupajte! Nikar, draga gospa! o mrzli zimi, ki tare življenje vaše, ne zabite mile pomladi!

Pavlina. Lahko je pridigovati drugim. Zakaj pa tudi vi niste drugačen?

Baron (čedalje nujniše). Gospa, jaz ne vprašam zastonj. Ko bi vi spreobrnil svoje misli, spreobrnil bi tudi jaz iz srca svoje, — ker — brez vas —

Pavlina. Jaz naj bi tedaj pozabila Miroslava in mislila na družega moža? Nikdar ne! Nikdar ne!

Baron. Vem, gospa, da moža tacih lastnosti kakor je bil vaš Miroslav —

Pavlina (mu besedo preseka). Ni tako lahko več na svetu, kakor (posnemaje ljubosumna baronov prejšnji govor) milejšega lica, lepše roke, ljubeznjivšega očesa ne, kakor ga je imela Josipina vaša. Midva tedaj oba (vljudno, pa vendar grenko se smehljaje) v tako skušnjavo ne prideva več.

Baron. Ako vi (naglašeno) niste bolj trdega srca, nego jaz, tako —. Moja Josipina bila je zares ljubeznjiva, izvrstna žena, in jaz sem za trdno sklenil (zastane z besedo, potem nepotrpežljivo nadaljuje) no — saj vse veste, kaj sem sklenil, — vendar —

Pavlina. Vendar, vendar — —?

Baron. Vendar? (Naglo.) Kdo more vam zoperstati!

Pavlina (sramožljivo). Baron!

Baron. Hinavec nikdar nisem bil. Kar srce moje čuti, to bi govorila usta moja, ko bi se jim ne spotikala beseda. Zatoraj, nikar ne zahtevajte, da vam z besedo razlagam, kar so vam že moje oči povedale veliko očitnejše. Tudi se ne sramujem, da sem se hipoma tako zeló spremenil. Prav ta sprememba mi pričuje, da sem bil vreden rajne Josipine, ker me za njeno zgubo le taka namestnica odškoditi more, kakor ste vi! (Poprijemši njeno roko, ona jo hoče odtegniti.) Pustite mi to roko, po kateri hrepeni srce moje. Bodite moja! Ako vas je Miroslav kedaj ljubil, mora sreča vaša biti sreča njegova. Kdo bi smel zagovarjati to, da bi vi v tacih letih se svetu odpovedali!

Pavlina (bojevaje se z notrajnimi občutki; ljubeznjivo-sramožljivo, pa bolj z tihim glasom). Res, da od te strani nisem še nikdar premislila te reči. Ne vem — —

Baron (živahno). Tedaj hočete?

Pavlina (zopet zavedna). Vas spomniti prisega svoje!

Baron. Kdo pa je kriv, da jo prelomim? Kdo drug, nego ti nebeški angelj, pred katerim klečim! (Poklekne pred njo.)

Pavlina. Baron! vzemite si mojo stanovitnost v izgled!

Baron. Lahko je stanovitnemu biti, komur je srce mrzlo.

Pavlina (sramovaje se na tla gleda in tiho reče).
Kdo vam je to povedal?

Baron. Dajte led v srcu omečiti!

Pavlina (zase). O da bi pač led bilo!

Baron. Ali nimate besedice za me?

Pavlina (zase). Srce mi hoče počiti!

Baron. Ali sem vas razžalil? Govorite!

Pavlina (zase). Kaj se je z menoj zgodilo?

Baron (vstane). Za me tedaj ni upa, ni sreče na svetu!

Pavlina. Kdo vam je pa to rekel? (Zase.)
Kdo pač trpi več od mene!

Baron. Kdo drug nego vaše mrzlo srce!

Pavlina (ljubeznjivo). Ali smem drugače?

Baron. Se ve da: kdor noče, ta ne sme.
Navaden izgovor!

Pavlina. Baron! ni res! — Ne veste li,
da mora človek mnogokrat kaj storiti, kar ne stori rad.

Baron (naglo in grenko). Kdo more vas siliti?

Pavlina. Kdor je močnejši od mene.

Baron. Največa moč na svetu je ljubezen.

Pavlina (gleda v tla, sramovaje se). Tedaj je
ljubezen, ki me sili —

Baron (pade na kolena). Pavlina!

Pavlina (ga hoče vzdigniti, pa brezvoljno nasloni
se mu v naročje).

Baron (vstane, jo pritisne na sé). Zdaj so se
mi odprla nebesa!

Pavlina. Moj Bog! kaj sem storila!

Baron. Iz mene najsrečnejšega človeka pod solncem.

Pavlina (zagleda brezvoljno podobo Miroslavovo; vstraši se, globoko izdihne, ter obraz zakrije). Miroslav! Miroslav! odpusti mi!

Baron (se napravi na odhod, naglo). Kedaj smem zopet priti, angelj moj?

Pavlina (tudi naglo). Kaj že hočete iti?

Baron. O! da ne bi se smel nikdar več ločiti od vas — ali pozno je že.

Pavlina. Da se vam vendar tako mudi!

Baron. Kedaj smem zopet priti? Recite Pavlina!

Pavlina. Kedaj neki? — V enem tednu, pojutranjim — jutri — danes —

Baron. Dobro! dobro! Kmalu sem zopet pri vas. Ali zdaj moram iti. Živko bode že nevoljen, da me tako dolgo ni.

Pavlina. Naj pa sam domu gre!

Baron. In jaz?

Pavlina (sramožljivo od njega obrnjena.) Na uni strani gradú je še več sob praznih.

Baron. Pavlina! ali smem te besede tako razumeti, kakor jih razume srce moje? (Prime njeno roko.)

Pavlina (ljubeznjivo). Ne vem, kaj vam srce vaše pravi.

Baron. Naj bo ta roka moja za ves čas mojega življenja — to mi pravi.

Pavlina. To ni mogoče!

Baron (zavzet). Ni — mogoče?

Pavlina. Kako neki bi postala vaša, ker je že vaša!

Baron (ves iz sebe od veselja, jo objame). Pavlina! kako srečnega si me storila!

Pavlina (upiraje se). Pustite me! — Kaj bo Milka rekla?

Baron. Milka? Veselila se bode, da vas vidi zopet veselo.

Pavlina. Kaj bodo pa ljudje rekli?

Baron. Da sta zopet pamet našla dva, ki sta jo zgubila! (Vzame klobuk.)

Pavlina. Kaj res greste?

Baron. Da; — pošljem Živkota domu, potem pa pridem nazaj, ker me je res strah, ponoči potovati samotne poti. In za ta čas z Bogom! Vi pa, prosim, da naročite Milki, naj mi odkaže na uni strani gradú kak prostorček; saj spati tako ne bom mogel. (Hiti proč.)

ŠESTI PRIZOR.

Pavlina (sama).

Pavlina (obstane, vsa omotena). Mili Bog! kaj se je zgodilo danes z menoj! (Obrnivši se počasi na

podobo pogleda.) Ljubi Miroslav! Ali sem te razžalila? Prisežem ti — — (Naenkrat zaostane.) Ne, ne! — prisegati nočem več. — Pa vsega tega nisem kriva jaz, timveč oni, ki je žensko srce tako mehko vstvaril. (Pri zadnjih besedah se za koulisami zasliši veselo petje Milke.)

SEDMI PRIZOR.

Milka (pripoje s par vrsticami Slomšekove.) **Pavlina.**

Povej, kje stanuješ
 Moj ljubček srca?
 Ljubim te, ljubim te,
 Ljubim te čez vse.
 Po hribih, dolinah
 Za taboj hitim,
 Te videti hočem,
 Objeti želim;
 Ljubim te čez vse.

Milka. No, je vendar šel baron Kisovec domu?

Pavlina (zeló zmotena). Da, da — pa kmalu zopet pride.

Milka (hoče iti). Tedaj te Bog obvari; jaz ne maram za vaji dolgočasne storije.

Pavlina. Milka ostani! Čudila se boš, če — da, nikar me ne zasmehuj — če ti povem, da bo — da bo (naglo) nocoj z nama večerjal.

Milka. Bog in sveti božji križ!

Pavlina. Milka! To še ni vse. Lej! Po noči se ni varno voziti po samotnih krajih, zmirrom se sliši od nesreč — zato sem mu —

Milka (jej v besedo seže in nje govor oponaša). Rekla, naj čez noč tukaj ostane; saj imamo v gradu mnogo praznih sob! Kaj ne, tako si mu rekla?

Pavlina. Milka, ljuba prijateljica moja, ne bodi huda!

Milka. Meni je prav ljubo, če pride, — da bi le tako strašen dolgočasnež ne bil! Saj ne spraviš pametne besede iz njega.

Pavlina. O ne, Milka! zdaj je ves drug, — prav ves drug —

Milka (začudena). Kaj mi neki poveš? Je li res, ves drug, in pameten, kakor si jaz pametnega človeka mislim?

Pavlina. Da! Kakor si ga misliš! (Prilizovaje se.) Zdaj pa, draga Milka, ne vprašuj dalje, in napravi nam v veliki sobi dobro večerjo.

Milka (zase). Tej zastavici še ne vem uganjke. (Pavlini:) Tedaj je naji gost zares ves drugačen?

Pavlina. Ne vprašuj dalje! Saj sama sebe več ne poznam. Milka! Ali je kitara prevlečena z novimi strunami? Daj tudi luči na glasoviru prižgati!

Milka. Kitara! Glasovir! Luč! Ali se čudeži godé?!

Pavlina. Da, da! Luč k glasoviru; več sveč prižgi!

Milka. Si mar tako kratkega spomina, in ne veš, da sem ti ravno včeraj povedala, da nimamo ne ene sveče pri hiši. To imaš zdaj od tiste svoje trme, da po vsem gradu morajo le svetilnice goreti. Naredi, če moreš, iz lampe svečo!

Pavlina. Pa ima vsaj družina kake dve sveči!

Milka. Se ve da! — Trske namesti sveč.

Pavlina. Tedaj ni družega pri hiši, nego samo olje? Pa saj sem včeraj pri vrtnarici videla livnike, pripravljene za sveče liti. Tedaj je vendar vsaj kaj loja ali voska pri hiši?

Milka. I če ti povem, da ni niti loja niti voska.

Pavlina. Pa pomisli vendar malo! Morebiti kaj najdeš! Ljuba Milka! (Prikupovajese.) Ti si bistra glavica, daj, skusi, da vendar par sveč dobimo; to bo vendar čudno, ako gosta sprejmeve pri — lampi!

Milka (premišljevaje). Saj mislim in mislim, pa — — (Vgleda Miroslavovo podobo ter veselo vsklikne:) Vosek, vosek! Ga že imamo.

Pavlina (vesela). Kje? kje? povedi!

Milka (zdramivši se pogleda proč). Ne, ne, to ne gre, po nobeni ceni ne.

Pavlina. Tak govori, povej kje je kaj voska.

Milka. Nič, nič, prav nič! Le zdelo se mi je, pa to ni nič.

Pavlina. Kaj se ti je zdelo? — Povedi!

Milka (kaže na podobo — in v tla gleda).

Pavlina (prestrašena). Kaj? (Ostro.) To?

Milka. Nikar mi ne zameri, da sem mislila kaj tako neumnega. Deset sveč bi sicer lahko vlile iz tega voska — pa saj je bila le nôra misel. Danes bodemo morali že pri lešerbah večerjati.

Pavlina. Ne, ne! nikakor ne, nikdar ne! Kaj bi rekel on?

Milka. Naj reče, kar mu drago. Kjer ni nič, je tudi cesar zgubil pravico. Miroslava ne smeve preliti v sveče, družega voska ali loja pa ni pri hiši. Pa saj je tudi že prepozno, zdaj sveče liti.

Pavlina. Ko bi začele koj, pa bi hitro lile in bi nam vrtnarica pomagala, morebiti bi vendar —

Milka. Misliš? — Pa kaj, saj ne daš Miroslava preliti.

Pavlina (po hudem notranjem boji). Milka! Drugače si ne moreve pomagati — — drugače nam ni pomoči — — prelij! — samo tako, da nobena živa duša ne izvé.

Milka. Mož beseda! Zaprla se bom, kakor da bi bankovce delala. Pa saj veš, da za take reči imam bistro glavo.

Pavlina. Vrtnarico pa pokliči še le tedaj, kadar bode vosk že raztopljen! Veš?

Milka. Se ve da! Ali, Pavlina, (zvijačno) naji gost nama bode vendar škodo povrnil?

Pavlina. Nikar se ne norčuj! Idi hitro! Jaz bodem vse drugo preskrbela. Tudi preobleči se moram malo. (Gre proti vratam.)

Milka. Pavlina! Miroslava pa moram v korbico skriti, da me kdo ne vidi ž njim,

Pavlina. Teci tedaj in prinesi korbico!

Milka (hitro odide).

OSMI PRIZOR.

Pavlina (sama).

Na svetu se godé dandanes tako čudne reči, da bi jih nikdo ne verjel, ako bi jih sam ne doživel. Jaz sama sem živa priča temu. Saj sama sebe več ne poznam. O srce, srce! Ti si čudna stvar! Le tebe mora tožiti, kdor žensko dejanje hudo sodi.

DEVETI PRIZOR.

Milka (priteče s korbico). **Pavlina.**

Milka. Tukaj sem. Ne vem, ali bode korbica dosti velika. (Vzame podobo, postavi korbico na

sredo odra, in podobo skuša spraviti v njo. Pavlina jej pomaga.) Bo že šel, če ne z lepo, pa z grdo; saj je le vosek.

Pavlina. Hitro, hitro! Tako že gre. (Podobo polomite.) — Ali kaj vendar, draga Milka, misliš o meni?

Milka. Prav nič posebnega, saj vém, kako gre vdovam.

Pavlina (poljubivši jo, veselo). Milka, srčna prijateljica moja! (Odide, na poti proti vratam zgubi pajčolan, ki pade na tla.)

Milka (gleda globoko zamišljena za njo, pobere pajčolan, ter ga vzdigne visoko). Vdove, vdove! Vaša žalost je kakor sneg na spomlad! (Poklekne h korbici, ter odpre z levo roko pokrov, v desni drži pajčolan.) In ti, ubogi Miroslav! Glej kako se ti povračuje ljubezen tvoja. Lahko noč, Miroslav! lahko noč! (Vzame korbico, položi pajčolan čez njo in stopi ž njo bolj spred na oder.) Vi pa, gospodje vdovci! nikar preostro ne sodite prijateljice moje! (Požuga prijazno.) Hodie mihi, cras tibi! Lahko se tudi vam primeri jutri, kar se je primerilo danes vdovi Pavlini! (Hiti z korbico z odra.)

(Zagrinjalo naglo pade.)

